

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

Του **Αλέξη Σταμάτη**

ΘΕΩΡΕΙΟ

Παγιδευμένοι
στο κεχριμπάρι
της στιγμής

«Λοιπόν, εδώ είμαστε, κύριε Πίλγκριμ, παγιδευμένοι στο κεχριμπάρι αυτής της στιγμής. Δεν υπάρχει γιατί». Αυτή η φράση του Κερτ Βόνεγκατ από το *Σφαγείο Νο 5* μοιάζει απλή – και είναι. Αλλά ταυτόχρονα ανοίγει ένα παράθυρο σε κάτι βαθύτερο: πώς ζούμε τον χρόνο και πώς κατοικούμε τη στιγμή.

Το κεχριμπάρι είναι απολιθωμένη ρητίνη, κάτι που κάποτε έρρεε και τώρα έχει παγώσει. Κι όμως, ό,τι εγκλωβίστηκε μέσα του – ένα έντομο, ένα φύλλο, ένα κομμάτι ζωής – παραμένει εκεί. Αλλοιωμένο και άθικτο μαζί. Η εικόνα του Βόνεγκατ δεν είναι τυχαία. Μας λέει ότι οι στιγμές μας, αυτές οι φαινομενικά ασήμαντες κάποιες φορές στιγμές, παγιδεύονται μέσα μας. Και τις κουβαλάμε. Χωρίς να ξέρουμε τον λόγο.

Στην καθημερινότητα, μας κατακλύζουν τα «γιατί»: γιατί συνέβη αυτό, γιατί σε μένα, γιατί τώρα; Θέλουμε αιτίες, λογική, εξηγήσεις. Όμως, πολλές φορές, η ζωή δεν προσφέρει τέτοιες απαντήσεις. Η φράση «δεν υπάρχει γιατί» δεν σημαίνει αδιαφορία. Σημαίνει αναγνώριση του μυστηρίου. Μερικά πράγματα απλώς είναι. Όπως ο έρωτας, ο θάνατος, η μνήμη. Και, δυστυχώς, η νόσος.

Ο γάλλος φιλόσοφος Γκαστόν Μπασλάρ έλεγε πως η φαντασία μας δεν κινείται μόνο προς τα μπρος, αλλά και προς το εσωτερικό. Ζούμε τις στιγμές σαν δωμάτια, τις κουβαλάμε μέσα μας σαν σπίτια που κάποτε κατοικήσαμε. Το κεχριμπάρι του Βόνεγκατ είναι ακριβώς αυτό: μια ποιητική εικόνα της εσωτερικής μας εμπειρίας του χρόνου. Δεν προχωράμε μόνο προς τα μπροστά. Μερικές στιγμές μάς κρατούν. Και ίσως αυτές να είναι οι σημαντικότερες.

Στην εποχή της ταχύτητας, της εξήγησης, της συνεχούς κίνησης, για να έχουμε μια στοιχειώδη σχέση με τον φυσιολογικό μας ρυθμό και τις ανάγκες της ψυχής αλλά και του σώματος, χρειαζόμαστε να σταθούμε. Να αποδεχθούμε ότι δεν έχουν όλα «γιατί». Κι ότι αυτό δεν είναι απειλή, αλλά χώρος για σκέψη, συναίσθημα – και ποίηση. Πολυτέλειες; Καθόλου. Μερικές στιγμές απλώς είναι. Και γι' αυτό ακριβώς, αξίζουν.

Ισως, τελικά, αυτές οι στιγμές είναι που μας διαμορφώνουν περισσότερο από κάθε λογική πορεία. Όχι τα μεγάλα γεγονότα, ούτε οι αποφάσεις που τις συνοδεύουν, αλλά οι σιωπές ανάμεσά τους. Ενα βλέμμα, μια απώλεια, μια φράση που ειπώθηκε – ή που δεν ειπώθηκε ποτέ. Μένουν εκεί, μέσα μας, σαν έντομα στο κεχριμπάρι, φωτισμένα από έναν εσωτερικό ήλιο που δεν γνωρίζει ούτε ώρα ούτε ημερομηνία. Η αποδοχή της στιγμής χωρίς «γιατί» είναι πράξη ωριμότητας. Είναι η σπάνια ικανότητα να ζούμε όχι για να εξηγήσουμε, αλλά για να νιώθουμε. Και να συνεχίζουμε. Σε αυτόν τον υπέροχο κόσμο.

Η τέχνη είναι ένας διαρκής διάλογος με το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον, και λίγοι έλληνες καλλιτέχνες το απέδειξαν απ' ό,τι φαίνεται όσο ο *Κώστας Πανιάρας*. Με μια καριέρα που διήρκεσε πάνω από πενήντα χρόνια, ο Πανιάρας (1934-2014) αμφισβήτησε τα όρια των υλικών, των τεχνικών και της ίδιας της αισθητικής. Το βλέπεις στο εργαστήριό του στο Γαλάτσι, το οποίο δέκα χρόνια σχεδόν μετά τον θάνατό του διατηρεί έντονο το άρωμά του. Ορισμένα έπιπλα – μια καρέκλα, μια σκάλα – είναι βαμμένα με χρωστικές που χρησιμοποιούσε και στους πίνακές του, αυτές τις μεγάλες εκρήξεις χρώματος σε μεγάλες επιφάνειες, ενώ η ραφιέρα με τις στοιχισμένες κασέτες όπου είχε γράψει τις αγαπημένες του όπερες παραμένει κι αυτή άθικτη, λες και τον περιμένει να κάνει την επιλογή του, να πατήσει το play και να πιάσει τους χρωστικές του. Η τα χρωματιστά φύλλα βινυλίου, ένα βιομηχανικό υλικό που χρησιμοποίησε αντί χρωστικής αφήνοντας για λίγο στην άκρη τα πινέλα του. Όχι ωστόσο και την αγάπη του για το χρώμα, καθώς διπλώνει το ανορθόδοξο αυτό υλικό ώστε να δημιουργούνται έντονες χρωματικές διαβαθμίσεις, συχνά παρεμβάλλοντας λαμπερά χρυσά και ασημένια στοιχεία, που αποτύπωναν τη μετάβαση από το φως στο σκοτάδι και το πέρασμα του χρόνου. Μια τέτοια σειρά έργων, άγνωστη στο ευρύ αλλά και στο ειδικό κοινό και φιλοτεχνημένη στις αρχές της δεκαετίας του '80, παρουσιάζεται αυτή την περίοδο στην γκαλερί The Breeder στο πλαίσιο της έκθεσης «Day and Night, Then Day Again» στο Μεταξουργείο (ως τις 12/4).

«Είναι έργα φιλοτεχνημένα πριν από σαράντα χρόνια περίπου, σε εποχές όπου ένας καλλιτέχνης ήταν μόνο ζωγράφος ή γλύπτης. Δεν ήταν δηλαδή αυτονόητο ότι θα πειραματιστεί με ένα ευρύ φάσμα μέσων όπως γίνεται σήμερα. Ωστόσο εκείνος, ένας ζωγράφος κατά δήλωσή του

Η σύζυγος
του διαχρονικού
έλληνα δημιουργού
και η κόρη της
μίλησαν στο «Βήμα»
για τις άγνωστες
όψεις του έργου
του με αφορμή μια
έκθεση με δουλειά
του στην γκαλερί
The Breeder - Πώς
αποτύπωσε σε
χρωματιστά φύλλα
βινυλίου
τη μετάβαση από
το φως στο σκοτάδι
και το πέρασμα
του χρόνου

Της **Μαριλένας Αστραπέλλου**

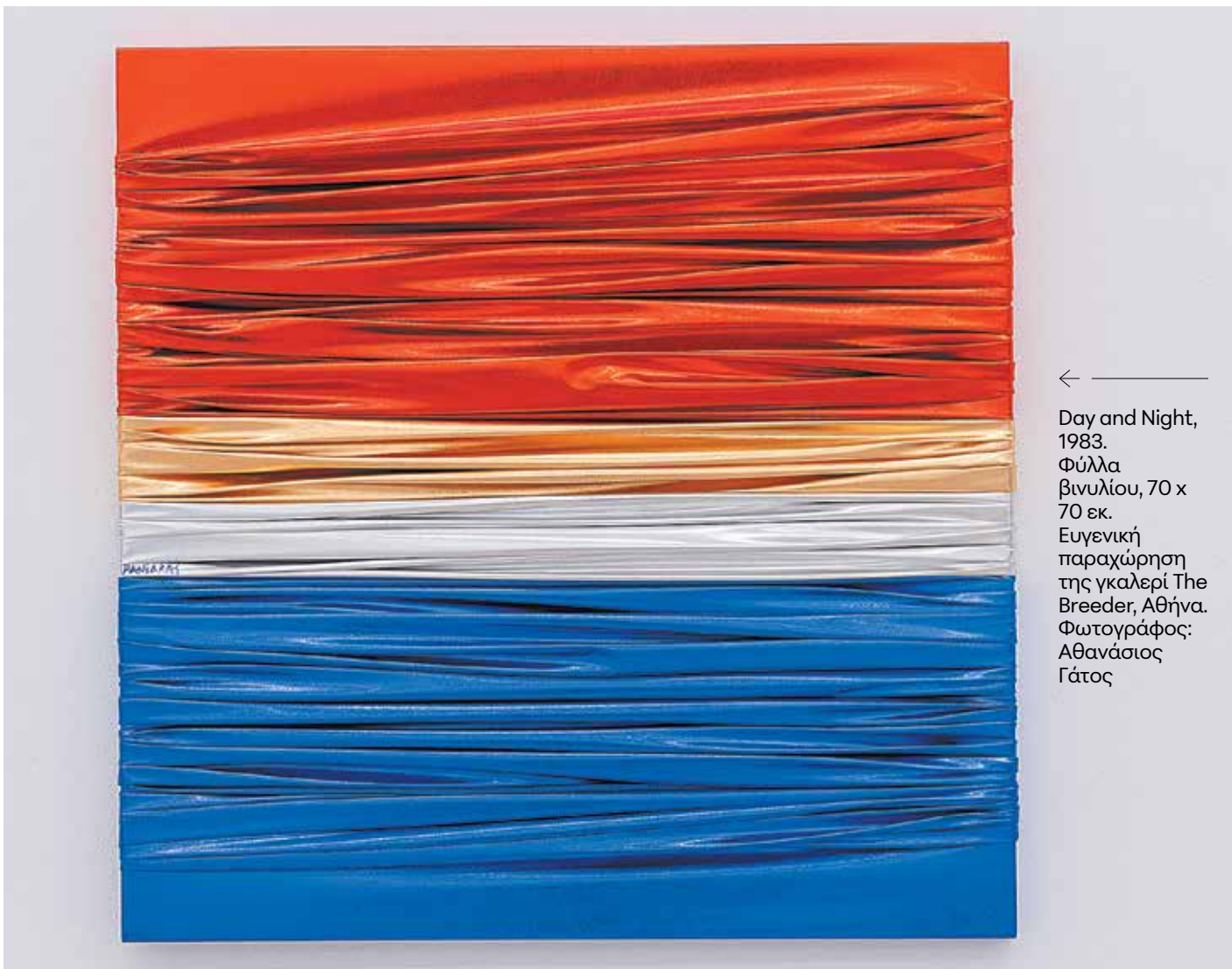
INFO

«Day and Night, Then Day Again»
στην γκαλερί The Breeder,
Ιάσονος 45, Μεταξουργείο.
Εως τις 12 Απριλίου

ακόμα και όταν έκανε τα γλυπτά του, άφησε τα χρώματα και χρησιμοποίησε ένα τρισδιάστατο, βιομηχανικό υλικό για τους πίνακές του. Ήταν κάτι πολύ πρωτοποριακό για την εποχή του» θα πει η **Μέτα Πανιάρα**, σύντροφός του μέχρι το τέλος της ζωής του, η οποία θα με υποδεχτεί στο εργαστήριο-depot του μαζί με την κόρη της, **Ευγενία Χριστοδουλάκου-Πανιάρα**, συντονίστρια του αρχείου του εικαστικού.

Υπαινωτικός ερωτισμός,
αφαίρεση και μινιμαλισμός

Η αλήθεια είναι ότι οι πίνακες είναι ιδιαίτερα εντυπωσιακοί με τις ρυτιδωτές χρωματικές διαβαθμίσεις τους που συνδυάζουν άνετα την glam rock αισθητική και τον υπαινωτικό ερωτισμό με την αφαίρεση και τον μινιμαλισμό. Είναι μια δουλειά που αποπνέει απρόσμενη φρεσκάδα και έχει περάσει με επιτυχία τη δοκιμή του χρόνου. Τα έργα αυτά ο Πανιάρας τα είχε δείξει αρχικά στην Galerie Samy Kinge στο Παρίσι το 1982 και ακολούθως στην Iolas-Jackson Gallery στη Νέα Υόρκη το 1983. Αλλωστε, ο *Αλέξανδρος Ιόλας*, ο θρυλικός γκαλερίστας και συλλέκτης, τον είχε «ανακαλύψει», τον είχε στηρίξει και είχε συνεργαστεί μαζί του για 25 ολόκληρα χρόνια, με χρονική αφετηρία το 1961, όταν έδειξε δουλειά του στην γκαλερί του στη Νέα Υόρκη. Δεν είναι καθόλου τυχαίο μάλιστα ότι είχε επιλέξει τέσσερα έργα από αυτή τη σειρά, συγκεκριμένα καθένα με διαφορετικές διαβαθμίσεις του λευκού, για να κοσμήσουν την κρεβατοκάμαρα στη μυθική έπαυλή του στην Αγία Παρασκευή, ένα ταίριαστό φόντο στα αρχαία γλυπτά του. Ενας πίνακας με φύλλα βινυλίου στα χρώματα του «κόκκινου, χρυσού, ασημένιου» στάθηκε η αφορμή για να γνωριστεί με τη Μέτα Πανιάρα. «Βρισκόμουν στη Νέα Υόρκη στο πρώτο μου ταξίδι στην πόλη στο σπίτι ενός συλλέκτη όταν είδα αυτό το έργο και εντυπωσιάστηκα. Ρώτησα λοιπόν τον Αλέξανδρο Ιόλα,

← Day and Night,
1983.
Φύλλα
βινυλίου, 70 x
70 εκ.
Ευγενική
παραχώρηση
της γκαλερί The
Breeder, Αθήνα.
Φωτογράφος:
Αθανάσιος
Γάτος

οι άγνωστοι πίνακες-γλυπτά

που ήταν επίσης παρών, ποιος το είχε δημιουργήσει». Τα υπόλοιπα είναι ιστορία. Στα τέλη του '81 με αρχές του '82 έγινε η γνωριμία τους και μέσα στο '83 είχαν παντρευτεί. Η Μέτα Πανιάρα ήταν τότε ιδιοκτήτρια της Αίθουσας Τέχνης Ψυχικού, της πρώτης γκαλερί εκτός κέντρου όπου είχε καταφέρει να παρουσιάσει δουλειά καλλιτεχνών όπως ο Αντι Γουόρχολ, η Νικι ντε Σεν Φαλ, ο Ρομπέρτο Μάτα χάρη στη βοήθεια του Ιόλα τον οποίο είχε γνωρίσει από τη Νικι Γουλανδρή καθώς εργαζόταν εθελοντικά στο Μουσείο Φυσικής Ιστορίας. Εννοείται ότι είχε παρουσιάσει και δουλειά ελλήνων καλλιτεχνών, όπως οι Γαίτης, Μπουτέας, Τσόκλης και εν τέλει και του Πανιάρα (συγκεκριμένα το 1982).

Εμειναν μαζί μέχρι το τέλος της ζωής του και ήταν κοντά του σε κάθε δημιουργικό βήμα του. Πώς οδηγήθηκε λοιπόν σε αυτή τη δημιουργική κατεύθυνση αυτών των έργων; «Ο Κώστας δεν μιλάγε πολύ για τη ζωγραφική του, δεν εξηγούσε τις επιλογές που έκανε. Δούλευε όμως με πολύ κέφι αυτή τη δουλειά» θα θυμηθεί η Μέτα Πανιάρα. «Όταν είδε ότι άρεσαν τα έργα και πωλούνταν, σταμάτησε να τα φτιάχνει. “Δεν θέλω να γίνω εμπορικός” έλεγε. “Φτάνει, έχω κάνει αρκετά”. Οπότε γύρισε ξανά στη ζωγραφική».

Μια πολυδιάστατη καλλιτεχνική φύση

Οι Μέτα Πανιάρα και Ευγενία Χριστοδουλάκου-Πανιάρα γνωρίζουν πολύ καλά ότι το έργο του Κώστα Πανιάρα περιλαμβάνει όψεις που δεν είναι γνωστές και αξίζουν να αναδειχθούν για να θυμίσουν στον κόσμο τη σπουδαιότητα αυτού του καλλιτέχνη. «Η αλήθεια είναι ότι οι περισσότεροι γνωρίζουν τα ζωγραφικά του έργα. Για εμάς είναι σημαντικό να ξαναφέρουμε τη δουλειά του στην επιφάνεια ώστε να τον δει ο κόσμος με άλλο μάτι» θα εξηγήσει η κυρία Χριστοδουλάκου-Πανιάρα. Μια τέτοια κίνηση ήταν η έκθεση «Cochlea» στην γκαλερί Antiqua στο Κολωνάκι τον περασμένο Οκτώβριο με μια επιλογή από τα πρώιμα έργα του της δεκαετίας του 1960 και δύο μοναδικά γλυπτά-τραπέζια από τη δεκαετία του 1980 και του 1990 που δεν είχαν εκτεθεί ξανά στο κοινό. «Θέλαμε να αναδείξουμε μια από τις άγνωστες πτυχές του ώστε να αποκαλύψουμε την πολυδιάστατη καλλιτεχνική του φύση. Το επόμενο βήμα ήταν η έκθεση στην γκαλερί The Breeder, μια συνεργασία που προέκυψε τυχαία, δεν ήταν στα άμεσα σχέδιά μας» θα πουν. Τι έπεται λοιπόν; «Υπάρχουν 400 σχέδιά του απ' όλες τις δημιουργικές του περιόδους που δεν τα έχει δει ποτέ κανείς. Αυτό θα μπορούσε να είναι ένα επόμενο βήμα». Ορισμένα από αυτά βρίσκονται παραταγμένα στον τοίχο, μοιάζουν με προπαρασκευαστικά σχέδια των γλυπτικών «λαβυρίνθων» του ή των «Κοχλίων» αλλά διατηρούν μια απόλυτα αυτόνομη δύναμη και ενάργεια.

Ενδιαφέρον έχουν και τα «πρώιμα έργα» που έδειξαν στην Αντίκλα, ορισμένα από τα οποία βρίσκονται και στο εργαστήριο και είναι δουλειές του από τα πρώτα χρόνια που βρισκόταν στο Παρίσι. Πρόκειται για μικρών διαστάσεων έργα, μικρές επιφάνειες που γέμιζε μια σπατουλίτσα με χοντρές πάστες χρωμάτων. Έργα με βάθος και κίνηση ανάλογα με την απόσταση που τα βλέπεις. «Ένα έργο αυτής της περιόδου ήταν το πρώτο που αγόρασε ο Αλέξανδρος Ιόλας όταν τον πήγε στο ατελιέ του στο Παρίσι ο Κώστας Γαβράς το 1960» θα εξηγήσει η Μέτα Πανιάρα.

Από το Κιάτο στο Παρίσι και στον κόσμο

Ο Πανιάρας υπήρξε ένας κοσμοπολίτης δημιουργός και όχι μόνο επειδή έμεινε στο Παρίσι κοντά δυο δεκαετίες. «Μιλούσε 6-7

γλώσσες, είχε γυρίσει τον κόσμο, έγραφε καταπληκτικά κείμενα για την τέχνη και τη φιλοσοφία» θα πει με ακλόνητο θαυμασμό η Μέτα Πανιάρα. Είχε γεννηθεί και μεγαλώσει στο Κιάτο Κορινθίας και ως γιος του Ιωάννη Πανιάρα, χημικού και δημάρχου Κιάτου (επί μια εικοσαετία περίπου!), ήταν επιβεβλημένο να κάνει «σοβαρές σπουδές», οπότε πέρασε στη Νομική Αθηνών. Όμως τον τρίτο χρόνο παράτησε τη σχολή αφότου είδε μια έκθεση του Γιάννη Γαίτη στο Ξενοδοχείο Κεντρικόν. «Όταν ανακοίνωσε στον πατέρα του ότι θέλει να γίνει ζωγράφος εκείνος του είπε: “Δεν θα σου ξαναμιλήσω”. Και όντως το έκανε για πολύ καιρό». Ο Κώστας Πανιάρας δεν πτοήθηκε. Πέρασε στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών και είχε δάσκαλο τον Γιάννη Μόραλη στην τάξη του Προκαταρκτικού, όμως αποφάσισε να πάει στη Γαλλία και την πόλη του φωτός. «Τόσο ο Μόραλης όσο και ο Χατζηκυριάκος Γκίκας είχαν γράψει επιστολές στον πατέρα του για να τον παροτρύνουν να τον βοηθήσει να πάει στο εξωτερικό, εκεί όπου ανθούσαν τα διεθνή κινήματα. Ξεκίνησε από το Κιάτο με τον συνθέτη Γιάννη Σπανό με τον οποίο ήταν γείτονες και φίλοι και πήγαν στο Παρίσι το 1956 δίχως να γνωρίζουν κανέναν. Αντιμετώπισαν δυσκολίες αλλά έβγαλαν άκρη. Ο Κώστας βρήκε έναν καταπληκτικό δάσκαλο, τον Αντρέ Λοτ, και γράφτηκε στην Ακαδημία του με συστατική επιστολή από τον Νίκο Χατζηκυριάκο Γκίκα. Έτσι πήρε τον δρόμο του» θα πει η Μέτα Πανιάρα. Σπούδασε λιθογραφία στην Ecole des Beaux Arts, όπως και νωπογραφία και ψηφιδωτό στη Σχολή του Τζίνο Σεβερίνι. Εμεινε στο Παρίσι για είκοσι χρόνια όπου συνδέθηκε με τον κύκλο του Ιόλα, αλλά δεν έγινε απόλυτα αποδεκτός από την ελληνική καλλιτεχνική κοινότητα λόγω των πολιτικών πεποιθήσεών του. «Ο Κώστας ήταν από τους λίγους μη αριστερούς καλλιτέχνες, και αυτό ήταν κάτι

Όταν είδε ότι άρεσαν τα έργα και πωλούνταν, σταμάτησε να τα φτιάχνει. «Δεν θέλω να γίνω εμπορικός» έλεγε. «Φτάνει, έχω κάνει αρκετά». Οπότε γύρισε ξανά στη ζωγραφική

1. Η Μέτα Πανιάρα (δεξιά) και η Ευγενία Χριστοδουλάκου-Πανιάρα με φόντο ένα από τα έργα της έκθεσης

2. Ο Αλέξανδρος Ιόλας (αριστερά) με τον Κώστα Πανιάρα τον Απρίλιο του 1983

που δεν ήταν πάντα υπέρ του». Ωστόσο, αυτό δεν τον απέτρεψε από το να χαράξει τη δική του πορεία, εστιάζοντας αποκλειστικά στην τέχνη του. Γύρισε τελικά στην Ελλάδα στις αρχές της δεκαετίας του '80 «μόνο και μόνο για το φως». Όπως θα πει η Μέτα Πανιάρα: «Είχε γνωρίσει εξοριστούς

πολιτικούς στο Παρίσι τη δεκαετία του '70 και είχε καλή σχέση μαζί τους. Δεν επιδίωξε όμως ποτέ να κάνει δημόσιες σχέσεις ή να αποκτήσει κάποιο δημόσιο αξίωμα, ήταν κάτι που δεν τον ενδιέφερε. Ηθελε μόνο να ζωγραφίζει εδώ στο ατελιέ του και να ακούει στη διαπασών τη μουσική του».

ΘΕΑΤΡΟ
Αποθήκη

ΑΘΗΝΑΪΚΑ
ΘΕΑΤΡΑ

MARIUS VON MAYENBURG

NAXTLANT

ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑ: ΝΙΚΟΡΕΣΤΗΣ ΧΑΝΙΩΤΑΚΗΣ
ΠΕΓΚΥ ΤΡΙΚΑΛΙΩΤΗ | ΚΑΤΙΑ ΓΚΟΥΛΙΩΝΗ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΤΕΦΟΠΟΥΛΟΣ | ΒΑΓΓΕΛΙΑ ΑΝΔΡΕΑΔΑΚΗ | ΣΠΥΡΟΣ ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ

Εισιτήρια στο **in tickets** και στο 211.1000.365

athinaikatheatra

ΧΟΡΗΓΟΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ: **MEGA** **ΤΟ ΒΗΜΑ** **in**